

АНХАС ДЪАРЫК СЦЕНАРИЙА

Дъарык темата: «Отонноох уунээйилэр»

Иитээччи: Михайлова Римма Николаевна

Дъарык формата: Айан-сырыы дъарыга.

Сыала-сорууга:

- о5олорго отонноох уунээйилэри билиьиннэри, айыл5а кэрэкэстуулэринхарыстыыргаити;
- о5о толкуйдуур дьобурун, сацарарсацатынсайыннары;
- кругозорунхацаты.

Дъарык керуцэ: интегрированной дъарык.

Туттуллар матырыйааллар: сорук боллур кыыс Туйаара, моонньо5он, хапта5ас, делуьуен, уулаах отон, дьэдьэн, сугун ойуулар; мозаика (лоскуй ойуулар), магнитофон, ыабыйа, биинтэ, харыйа, таабырыннардаах сэбирдэх, гуашь, кисточка, кумаахынан оцобуллубут тайах суола.

Этапгара:

1. Бэсидэ: «Саха сиригэр уунэр отоннортон барыанньалар». Сюрпризнай тутэн «оонньоур».
2. Отонноох уунээйи дьикти хонуутугар айан.
3. Сорудахтары толоруу:
 - Таабырыннары таайы.
 - Ситэрэнбиэр (кырааскаламтатахойууларыситэрэнбиэри)
 - Лоскуйдартан ойуу табаары.
4. Хамсаныылаах оонньоуу
5. Тумук.

Дъарык барыыта.

I

Иитээччи: Дорооболоруц, о5олор!

Отонноох уунээйилэртэн оцобуллубут барыанньалары сизэбиккит дуо? Ханнык отонтон барыанньалары билэбитий? (о5олор кэпсииллэрин истии). (Ааны тоцсуйаллар).

– Уой, ким эрэ кэллэ (Сорук – боллур кыыс Туйаара киирэн кэлэр).

Туйаара: - Дорооболоруц, о5олоор, мин аатым Туйаара. Мин эбээбэр кемелебен сорукка сылдьан тахсабын, ол иьин миигин сорук – боллур кыыс Туйаара дииллэр. Эьихэ биэс ынахтаах Бэйбэрикээн эмээхсинтэн сорудахтаах кэлим. (суругу иитээччигэ биэрэр). (Иитээччи суругу аабар) «Дорооболоруц о5олоор, мин эьигиттэн кердеьен суруйан эрэбин. Ыалдьан буорайдым, бабаалыста миэхэ сир астарына хомуйан ытыаххыт дуо. Олорунан утах, барыанньа оцостон эмтэниэм этэ».

Иитээччи:- Оболоор, Бэйбэрикээн эмээхсицэ кемелеБebut дуо? (оболор хоруйдара).

Иитээччи:- Туйаара, эн ойуурга элбэхтэ сылдыбыт буоллабыц дии, биьигини сирдээн илдыэц дуо?

Туйаара: - Сирдээн бебе буоллаба дии. Ол эрэри ыарахан буолара буолуо. Сорудахтары сепке толордоххутуна эрэ, отонноох уунэйилэри булуоххут. Ол сорудахтары толоруоххут дуо? (оболор хоруйдара).

II

Иитээччи:- Чээрэ Туйаараба отонноох уунэйилэргэ сирдэтэн барыабыц.

Туйаара: - Бары бэлэмцит. (музыка тыабыр). Мин кыра аптаахпын. Миигин утуктуц оччобуна сирастаах сир гэтиийхпит. (Уцкуу хамсаныларын оцотторор). Дьэ кэллибит

Иитээччи:- Уой, набаа да учугэй сиргэ кэллибит. Керуц эрэ тайах суола сытар. Оболоор буханнык мабый? Оо маслабаатын тоьутан ааспыт. Мас эрэйдээх теье эрэ ыарыйда. Маны эмтиэххэйиц (сиэпиттэн биинтэ ыламмын баайабын). Эьиги мастары, уунэйилэри алдьатабыт дуо?Кинилэр эмиэ дьоннор курдук набаа уйаннар ыалдьахтарын, хомойуохтарын сеп. Кинилэри харыстыахха наада. Керуц эрэ ыабыяа турар дии. Харыйабыт махталыгар биьихэ ыабыяа биэрэр эбит. Чэ, салгыы барыаххайыц. Керуцутууй, Хатыц мас сэбирдэбин туьэрбит дии.

III

1-кы сорудах – таабырыннары таайыы.

Иитээччи:- Тыый боростой сэбирдэх буотах эбит, саабырыннар суруллубуттар. Бастакы таабырыны болбойон истиц:

1. Саха кэрэ кыыбын харабын курдук теп-тегурук, хап-хара отоннор чемехтеспуттэр уьу. (моонньоьон – 1-кыхаартыска). Ити таабырынца этиллибитин курдук кыи харабын тегуругун саба буола уунэр. Буспут моонньоьон хап-харабуолар. Моонньоьонтон минньигэс барыанньа оцороллор. Моонньоьону эмкэ, аьылыкка киэцник тутталлар. Моонньоьон отонун сибизьэйдии, саахары кытта эрийэн сииллэр, барыанньа, хомпуот, кисиэл, араас утах уонна кэмпиегт оцорорго туьаналлар. Моонньоьон отоно, сэбирдэьэ битэмиин тийбэтиттэн, хаан убаатабына, сетелтен эмтэнэргэ, аппетиты кетеьерге туттуллар.
2. Кыбыл обуруо ытарьалаах, кэрэ кыыс ойуур сабатыгар кэтэьэн турар уьу. (хаптаьас - 2-схаартыска). Хаптаьас улахан туьалаах уунэйи. Отонун кетер-суурэр сиир. Хаптаьас отоно да, сэбирдэьэ да битэмииннээх. Отонун саахардаан, барыанньа оцорон сииллэр, кисиэл, сироп, хомпуот утахтарын оцорорго тутталлар. Сэбирдэьиттэн битэмииннээх чэй оцороллор.
3. Хатыылаах укка ньолбуьах сирэйдээх кыбыл кыргыттар суксуруспуттар уьу (дьелуьуен -3-с хаартыска). Дьелуьуену хатаран баран оргуйбут ууга икки хонук туруорабын, онтубут сурдээх учугэй татархай амтаннаах утах буолар. Ессе едьелуьуентэн барыанньа оцороллор. Дьелуьуен кыи доруобуйатыгар туьалаах.
4. Ойуур тыаба ыһыллан, оцой-соцой керебун, обуруолуу мунньуллан оцойукка туолабын (отон – 4-с хаартыска). Уулаах отон айылбаьа, кыи олобор улахан суолталаах уунэйи. Тыа климатын сымнатар, хамсыыр – харамай арааьын элбэтэр.

Барьянньата остуол мааны аа. Араас дойдуга бу отону повидло, джем, мармелад, сироп. Эгэлгэ араас утах. Кэмпизт оцорорго туьаналлар.

5. Сырылас куйаастан тэтэрэ буьабын, дыргыйар сыпшынан ыцыранылабын диир баар уу? (Дьэдьэн – 5-с хаартыска). Саха сирин саамай минньигэс астаах уунээйитин дьэдьэни о5о – аймах барыта олус бэркэ билэр. От
6. Ыйын ортотугар дьэдьэн аа ситэр. Дьэдьэн отонун, сэбирдэбин былыр–былыргыттан аска, эмкэ киэцник тутталлар. Дьэдьэни хаан ыыраастыырга, тири бааьын куурдарга, обордорго, аях – куемэй суьуруутун тохторго, куртах ыарыытын энтииргэ киэцник тутталлар. Ессе да элбэх ыарыыттан туьалыыр. Дьэдьэн отонунан араас утах, сироп. Карамель кэмпизт оцороллор, Мыыла оцорорго эбилик гыналлар.

(артикуляционной гимнастика нецзе тыл, уос былчыцнарын сайынннары)

Иитээчи - О5олоор сир астарын бе5е таайдыбыт. Кинилэри биьиги хайдах сиибитий? Манньк сиибит утугуннубут эрэ. (тылынансэцийэнианньы). Сир астара минньигэстэр дии? Сиэхпитин ба5ардыбыт (тылынануобусалбаны).

Туйаара: - Маладьаастар, сепке таайдыгыт. Бу эппиэктитин аь5ыйа5ытыгар уктуц, кэлин наада буолуо. Чэ, салгыбарыах хайыц.

2-с соруах – ситэрэнбир.

Иитээчи – О5олоор, бу туох эрэ ойуулар сыталлар дии. (Ойууну о5олору кытта керуу). Кырааската суохтар, арааска биьиги ситэри кырааскалыахтаахпыт быьылаах. То5о эрэ киистэлэр уонна гуашь турар дии. Хайдахеннеех гуашь турарый? (кыьыл). Билигин бары киистэлэрбитин ылабыт уонна ситэри кырааскаламматах ойууларбытын кырааскалыахха (О5олор кырааскалыылар). Уруьуйбутун бол5ойон керуеххэйиц эрэ, туох ойуулааммытый? (дьэдьэн). Маладьаастар, дьэдьэн эбит. Чэ эрэ, о5олоор, ити уруьуйбутун ыа5ыйабытыгар угуохха. Салгыы йаннаатыбыт.

3-соруах – лоскуйдартан ойуулары таһаары.

Туйаара: - Уьус соруахпыт бу сытар (холбуяа турарын кердерер).

Иитээчи: Керуеххэйиц эрэ туох баарый? Керун эрэ, лоскуй кумаахылар сыталлар. Арааьа бу лоскуйдары холбоотохпунуна ойуу тахсыахтаа5а буолуо. Дьэ эрэ, холбооттуохха туох ойуу тахсар эбит. Хайа, о5олоор, туох ойуута таьыста. (сугун – 6-с хаартыска). Бу ойуубутун эмиэ ыа5ыйабытыгар угуохха. Чэ, салгы барыахха.

IV

Иитээчи: Керуц эрэ о5олоор сиргэ араас ойуулаах хартыыналар сыталлар. Чэйиц оонньуоххайыц.

Хамсаныылаах оонньуу: «Отонноох уунээйилэри хомуй»

Оонньуу ис хобооно: Муоста5а араас ойуулаах хартыыналары ыьылла сыталлар. Эниги, бу сытар хартыыналартан отонноох уунээйилэри эрэ талан хомуйуохтааххыт. Ким элбэх карточканы хомуйбут ол кыайар.

–Туйаара: Ыа5ыйабытын сир астарынан толордугут, онон дьиэлиир кэмцит кэллэ.

Иитээччи: - Чэйиц эрэ, о5олоор, Туйаара5а махтаныххайыц. Уонна бу сир астаах ыа5ыйабытын кининнэн Бэйбэрикээн эмээхсицэ ытыахайыц.

Туйаара: Чэ махтал о5олоор мин эбээбэр ыстанным, кэтэБэн ахан олороро буолуо. Билигин мин аптаах хамсаныларбын оцордоххутуна дьиэ5итигэр тийиэххит. Онтон мин эбээбэр бардым. (тахсан барар).

Иитээччи: Бары бэлэмцит. (музыка тыабыр). Миигин утуктуц оччо5уна сирастаах сир гэтиийхпит. (Уцкуу хамсаныларын оцотторор). Дьэ кэллибит.

V

– Иитээччи:о5олоор, биьиги ханна бара сырыттыбыт? Ханнык сир астарын хомуйдубут? Кимиэхэ сир абын хомуйан ыттыбыт? Ханнык сорудахтары толордубут? (ааны тоцсуйаллар, Туйаара киирэр).

Туйаара:- Эмиэ мин кэллим анны Бэйбэрикээн эмээхсин махтанан эБиэхэ хомуйбут сиргит абыттан барыанна оцорон ытта. (о5олорго утах, барыаннаамсаты).